

Maswali yanayoulizwa kuhusu Chanjo ya ugonjwa wa Ebola mara kwa mara.

1. Magonjwa wa Virusi ya Ebola ni nini?

Magonjwa ya Virusi ya Ebola (yaliyojulikana kama kama homa ya ugonjwa wa Ebola) ni magonjwa makali sana, mara mingi yanauwa, na kiwango cha kifo ni cha 90% ninacho tokana na virusi ya Ebola, yenye kuwa moja ya aina ya familia ya filovirus.

Virusi ya Ebola ilijulikana mara ya kwanza mu mwaka wa 1976 wakati déclenchement 2 zilifanyika, moja ilipapitikana ndani ya kijiji cha Yambuku kisicho mbali na mto wa Ebola katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Congo, yingine ilipitikana katika eneo ya mbali ya Sudani. Kwenye hii virusi ilitokea hakujilikane, alakini ushahidi wa sasa unaonyesha kama Popo ya matunda (*Pteropodidae*) inaweza kuwa njo mwenyeji.

2. Namna gani watu wanaambukizwa na virusi ya Ebola?

Watu wanaambukizwa na Ebalo kwa njia ya kuwasiliana na wanyama wenye walisha ambukizwa (mara mingi kupitia kuwachinja, kupika wala kukula) au kuwasiliana na maji ya mwili ya watu walio ambukizwa. Matukio mengi inaletwa na maambukizi ya wanadamu kwa wanadamu yanayotokea wakati damu au maji mengine ya mwili wala vidonda (mavi, mkojo, mate, mbegu) ya watu wenye waliisha ambukizwa inaingia kwa mwili wa mutu mwenye afia kupitia njia ya ngozi yenye ilifungulikana wala utando wa mucous (Micause).

Uambukizo unaweza kutokea tena wakati ngozi iliyo fungulikana wala utando wa mucous wa mutu mwenye afia unawasiliana na vitu wala mazingira vilivyo ambukizwa na maji ya mwili kutoka kwa mutu mwenye aliambukizwa. Hivi vitu vinaweza kuwa nguo, vifaa vya kitanda, ma gants, vifaa vya kujikinga na vifaa vya matibabu ya kusalia kwa waganga kama ma sindano ya hypodermique.

3. Ni watu gani wanakuwa na hatari zaidi?

Wakati wa déclenchement wenye kuwa kwa hatari kubwa ya kuambukizwa ni:

- Wafanyakazi wa afya;
- Wamemba wa familia wala wengine wenye kuwa na mawasiliano ya karibu na wale waliyoambukizwa;
- Waliyo kuja ku kilio na wakagusa maiti wakati ya disturi za mazishi.

4. Kwa sababu gani wenye walikuja ku kilio na sherehe za mazishi wanafikiriwa kuwa na hatari ya kuambukizwa Ebola?

Virusi ya Ebola inabaki kwa uingi kabla ya kufa, maiti ya wenye walikufa na Ebola inapashwa kushugulikiwa na watu wa kuvaa nguo za kujikinga kwa kila mutu na wanapashwa kuzikwa mbio. OMS inashauri kama maiti ya wenye walikufa na visusi ya Ebola wanapashwa kushugulikiwa na timu ya watu wenye walifundishwa na wana uwezo wa kuzika wafu kwa usalama na heshima.

5. Kwa sababu gani watumishi wa Afya wan hatari kubwa ya kuambukizwa Ebola?

Wafanyakazi wa afya wana hatari kubwa ya kuambukizwa Ebola kama hawavale nguo za na vifaa vya kujikinga binafsi (PPE) wala kama hawajui hatua za kuzuia na kujilinda (IPC) wakati wa kutunza wagonjwa. Wafanyakazi wa Afya wote wanaofanya kazi wa ngazi zote za vituo vya Afya – hospitali, Clinique, na ma Poste de Sante – wanapashwa kuwa na taarifa kamili hii magonjwa na ginsi inaambukiza na wanapashwa kufuata ginsi ya kujikinga iliopendekeza peke yake.

6. Ebola inaweza kuambukizwa kupitia kitendo cha ndoa?

Kuambukizwa Ebola kupitia kitendo cha ndoa, kutoka ku wanaume ikiingia ku wanawake, ni kitu chenye kinawezekana sana, alakini haijahakikishwa. Yenye inawezekana kidogo sana ni kupitia mafikiri ni wanawake kuambukiza wanaume. Ufuatiliaji, utafiti na hesabu zaidi vinahitajika kuhusu uuambukiaji kupitia kitendo cha ndoa, na sana kupitia uambukiaji wenye ukawezekana kabla ya muda na kuambukiza virusi ndani ya mbegu mumaliza muda. Kwa muda mufupi na kulingana na mashauri ya OMS inashauri kwamba:

Wenye walipona Ebola na wenye wanafanya nao vitendo vyitendo vya ndoa wote wanapasha kupata mashauri ili wahakikishe kama vitendo vyao vya ndoa viko salama mpaka siku mbegu zao zitapimwa mara pili na wakakutana kama hazina virusi. Waliopona wanapashwa kupewa kondom ....

- Wanaume wenye walipona Ebola wanapashwa kupimwa mbegu zao baada ya miezi 3 nyuma ya majonjwa, na kisha wenye virusi inapatikana kwa mbegu, kila mwezi mpaka siku yenye mbegu zitapimwa wanakutana virusi haiko mara pili kupitia RT-PCR, kwa muda wa juma moja kati kati ya vipimo.
- Wenye walipona Ebola pamoja na wenye wanafanya nao vitendo vya ndoa wanapashwa:
  - Kuepuka aina zote za vitendo vya ndoa, wala
  - Kufanya vitendo vya ndoa kwa usalama mpaka siku mbegu zao zitapimwa na wakutane hazina virusi mara pili.
- Kabla ya kupimwa na kukutana hakuna virusi, waliopona wanapashwa kuendelea na vitendo vya ndoa kwa kawaida bila kuogopa kuambukizwa visusi ya Ebola.
- Kuambatana na uchambuzi zaidi na utafuti unaoendelea na kufuatana na ushauri wa OMS kupitia groupe ya ushauri ku kupiganisha virusi ya Ebola, OMS inashauri kwamba kama wanaume wanaopona virusi ya Ebola wanapashwa kufuata kufanya vitendo vya ndoa kwa usalama na kufuata usafi kumaliza miezi 12, kutoka ku mwanzo wa dalili wala siku mbegu zao zitapimwa na wakutane hazina virusi ya Ebola mara pili.
- Mpaka wakati megu zao zimepimwa mara pili na wakakutana hazina virusi ya Ebola mara pili, wenye walipona wanapashwa kufanya usafi wa mikono na wa kibinasfi kwa kuoga na maji na sabuni mara moja kila wakati ambao wanawasiliana kimwili na mbegu, hata wakati anamaliza kujifurahisha. Wakati hii capote ambazo zilitumiwa zinapashwa zikatakiwa kushugulikiwa vizuri na kutolewa kwa usalama, juu ya kujilinda kuwasiliana na maji ya mbegu za mwanaume.
- Wenye walipona wote, washirika na familia zao wanapaswa kuonyeshwa heshima, na huruma.

7. Ni ishara na dalili gani za magonjwa ya virusi ya Ebola?

Dalili za Ebola ziko tofauti alakini zinaanza na homa yam bio, uzaifu sana, maumivu ya mishipa, maumivu ya kichwa, maumivu ya koo ni kawaida sana katika mwanzo wa magonjwa ('the dry phase'). Vile magonjwa yanavyo endelea, watu wanaanza kutapika na kuhara ('the wet phase'), upele, kuharibika kwa figo na maini, na wakati ingine kuvua damu kwa ndani na inje.

8. Inachukua muda gani watu kuonyesha dalili za magonjwa naada ya kuambukuzwa?

Wakati wa kunyamaza kwa magonjwa, wala muda wa wakati ya kuambukizwa na kuonyesha dalili, ni kutoka ku siku 2 ufika ku siku 21. Watu hawaambukizaane mpaka wanapo pata dalili. Magonjwa ya virusi ya Ebola inaweza kuakikishwa wakisha yipima mu Laboratoire.

9. Ni wakati gani mutu anapashwa kutafuta matibabu?

Mutu mwenye iko na dalili kama za Ebola (homa, maumivu ya kichwa, maumivu ya mishipa, kutapika, kuhara) ambaye amewasiliana na watu wazima wala wenye walikufa na kuna mashaka kama walikuwa na Ebola wala walitembelea eneo ambayo iko na magonjwa na virusi ya Ebola wanapashwa kutafuta matibabu haraka.

10. Kuna matibabu yoyote ya Ebola?

Matibabu ya usaidizi, sana sana kuongeza kwa mwili maji yenye mtu alipoteza, ikisamiwa kwa uangalifu na kufuatiliwa vizuri na wafanya kazi wa afya wenye ujuzi na walijifunza inaongeza bahati za kuishi na kupona. Matibabu ingine yanayotumiwa kusaidia watu kuishi magonjwa ya majonjwa ya vurusi ya Ebolakuko, kwenye inawezekana kusukura figo, kuongeza damu, na *thérapie de remplacement plasmatique*.

Chanjo ya Ebola ya Majaribio ilionyesha kama inakinga sana virusi ya Ebola wakati waliyijaribu kwa Inchi ya Guinea. Chanjo iliyoitwa rVSV-ZEBOV, ilijifunzwa ikajalibiwa ku watu 11841 mu mwaka wa 2015.

11. Watu wenye wanagonjwa Ebola wanaweza kutunziwa nyumbani?

OMS haishauri watu wala familia kutunza watu binafsi watu wenye wako na dalili za ugonjwa wa virusi ya Ebola nyumbani. Watu wenye wamekuwa na hizi dalili wanapashwa kutafuta matibabu kwa Hospitali wala kituo cha matibabu kinacho kuwa na wa Dakitari pamoja na wangangawenye wako na vifaa vya kutibu magonjwa ya virusi ya Ebola.

Kama mtu anakufia ku nyumba na kuna mashaka kama amekufa juu ya magonjwa ya Ebola, familia na majirani wanapashwa kuepuka kugusa wala kutayalisha maiti juu ya kuzika. Watu wanapashwa kuita mbio Viongozi vya Afia juu watume timu yenye ilitayalishwa kwa kuzika wafu.

12. Inawezekana kujikinga magonjwa ya Ebola?

Watu wanaweza kujikinga magonjwa ya Ebola wakifuata hatuwa za kujikinga na kuyipiganisha. Hizi hatuwa muko ndani kuosha mikono, kuepuka kuasiliana ma maji ya mwili ya wa ndugu ambao wanashakiwa wala wamepimwa kuwa na Ebola na pia wanajilinda kugusa wala kutayalisha kwa maiti ya watu wenye wanashakiwa wala wamehakikishwa kama wamekufa na Ebola.

13. Kuko chanjo ya Ebola?

Chanjo ya Ebola ya kujaribu ilionyesha kama inakinga sana kuambukizwa mbaya ya Ebola mu Ginea. Hii chanjo inaitwa rVSV-ZEBOV, ilijifunzwa wa watu 11 841, wakati wa 2015. Mu wale watu wote wenye wawakupata . Katikati ya watu 5837 wenye walipata chanjo, hakuna mwenye aliambukizwa nyuma ya siku 10 wa na kupanda, nyuma ya kupata chanjo. Kwa kulinganisha, kulikuwa cas 23 mu siku kumi na Zaidi nyuma ya chanjo kwa wenye hawakupata na wenye walikataa kuchukua chanjo.

Jalibio yenye iliongozwa na OMS, pamoja na Wizara ya Afya ya Guidea, Médecins sans Frontières pamoja na Norwegian Institute of Public Health, na kushirikiana na washirika wengine wa kimataifa. Pete ya chanjo ilichaguliwa kwa kujaribu, kwenye moja mu pete zinawewa watu kama chanjo nyuma kidogo ya case imevumbuliwa, na pete zengine zimepewa chanjo nyuma ya kuchelewa juma 3.

***

Translated into Congolese Kiswahili by Emmanuel Ndolimana for Athinkra, LLC from “Frequently asked questions on Ebola virus disease vaccine”, WHO-AFRO, 2018. WHO is not responsible for the content or accuracy of this translation. In the event of any inconsistency between the English and the Congolese Kiswahili translation, the original English version shall be the binding and authentic version.